

EDİRNE- KARAAĞAÇ- TİMURTAŞ KÖYÜ TİMURTAŞ PAŞA CAMİSİ

MUSTAFA ÖZER*

I. Giriş

Edirne'nin Karaağaç Mahallesi'nin 1- 1,5 km. güneybatısındaki Timurtaş Camisi, günümüze kadar ayrıntılı olarak ele alınıp, incelenmemiştir. Eserin banisi olarak bilinen Timurtaş Paşa'nın; Osmanlı tarihinde görülen hangi Timurtaş olduğu, değişik şehirlerde varlığı bilinen aynı ismi taşıyan camiler ile bağlantısının olup- olmadığı, vakfiyesinin bulunup- bulunmadığı, inşa tarihi ve geçirdiği onarımlar ile Türk Mimarisi'ndeki yeri aydınlatılması gereken konular olarak karşımızda durmaktadır. Bu çalışmamızda Timurtaş Paşa Camisi; plan, malzeme- teknik, mimari, süsleme açılarından incelenerek öncesi ve çağdaşı örneklerle karşılaştırması yapılmıştır. Ayrıca, yapının tarihçesiyle ilgili olarak yukarıda belirttiğimiz problemler de, kaynak ve yayınlardan elde edilen bilgiler yardımıyla bir ölçüde açıklığa kavuşturulmuştur. Gerek Edirne ve gerekse Türk Mimarisi ile ilgili çalışmaların bir çoğunda yer verilmeyen eserden kısaca söz eden, ancak ayrıntılı bilgi vermeyen az sayıdaki yayın ilgili yerlerde belirtilmiştir.

II. Erken Osmanlı Dönemi'nde Yaşamış Olan Timurtaş Paşalar

Yapıyı ele almadan önce, tarihlendirmeyi daha sağlıklı yapmak için bani Timurtaş'ın Osmanlı Tarihi'nde karşımıza çıkan dört¹ Timurtaş'tan hangisi olduğunu belirlemekte yarar vardır. Hepsi de XIV. yy sonları ile XV. yy. ilk yarısında yaşamış ve kaynaklarda; "kara", "sarı", "Subaşı-Muinüddin-Muhyiddin" ve "Baba" lakaplarıyla tanınmış olan Timurtaş Paşalar; aynı yıllarda yaşamış olmaları, tarihteki rolleri ile isim benzerlikleri nedeniyle çoğu kez birbirine karıştırılmıştır². Arşiv belgelerinin yeterince ve dikkatli bir şekilde

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Edirne.

¹ Haklarında bilgi bulunabilen dört Timurtaş dışında, Edirne'de birer mescidi saptanan Hadım ve Yaya lakaplı iki Timurtaş daha vardır. Ancak, bu iki Timurtaş hakkında ayrıntılı bilgi elde edilemediği için, burada ele alınmamışlardır. Söz konusu mescitler hakkında ulaşılan bilgiler ileride verilmiştir.

² Uzunçarşılı, 1997, 173- 174.

değerlendirilmemesi nedeniyle de bu karışıklık bir çok yayında devam ettirilmişdir.

XIV. yüzyılın ikinci yarısında, I. Murad zamanında, Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesinde önemli katkılarda bulunan Timurtaş Paşalar'dan bir tanesi, Kara Timurtaş Paşa'dır. Ertuğrul ve Osman Gazilerin silah arkadaşlarından ve boy beylerinden Aykud Alp'in oğlu Ali'nin oğlu olan Kara Timurtaş Paşa (Bey), Rumeli'nin fethedilmesinde önemli yararlılıklar göstermiştir. İlk olarak H. 768/M. 1366'da, Balkan Dağı eteklerindeki Kızılağaç Yenicesi ile Yanbolu'nun ele geçirilmesindeki başarısıyla tanınan Kara Timurtaş Paşa, hizmetlerine karşılık, Lala Şahin Paşa'nın yerine Beylerbeyi olmuştur. Paşa'nın Beylerbeyi olduğu tarih olarak kaynaklarda; H. 774/M. 1372, H. 778/M. 1376, H. 790/M. 1388 tarihleri verilmekle birlikte, Lala Şahin'in M. 1388'de Ploşnik'te yenilmesiyle makamını Kara Timurtaş Paşa'ya bıraktığı genel olarak kabul edilmektedir³. H. 782/M. 1380'de Makedonya'nın Pirlepe (Prilep), İştıp (Ştip), Manastır (Bitola) ile Vodine'yi fetheden Kara Timurtaş Paşa, Hersek ve Bosna'ya da akınlar düzenlemiştir. Karamanoğlu Alaüddin Bey'in, Osmanlılar'ın Hamitoğulları'ndan satın aldığı yerlere yönelik hareketleri nedeniyle, bu bölgeye yapılan seferlere de kaulip büyük başarılar elde eden Kara Timurtaş Paşa'ya, beylerbeyiliğe ek olarak vezirlik de verilmiştir⁴. II. Murad (Murad Hüdavendigar)'ın yanında M. 1389'da, Kosova savaşına katılan Kara Timurtaş Paşa⁵, savaştan sonra Yıldırım Bayezid'in emriyle Kıratova madenlerinin alınmasında görevlendirilmiştir. Bu yıllardaki kayıtlarda Timurtaş Paşalar birbirine karıştırılmaya başlanmıştır. Çünkü, II. Murad Kosova savaşına giderken Anadolu'nun güvenliğini Sarı Timurtaş ve Subaşı Timurtaş ile sağlamıştır. Sarı Timurtaş Kütahya, Işıklı ve Sandıklı; Subaşı Timurtaş ise Sivrihisar ve Sakarya taraflarını kontrol altında tutuyordu⁶. Kara Timurtaş Paşa, Ege bölgesindeki bazı yerler ile Karaman ve Eflak taraflarına yapılan seferlere de kaulmuştur. Birinci İstanbul

³ Uzunçarşılı, 1997, 174.

⁴ Uzunçarşılı, 1997, 175; Taneri, 1997, 60, 75.

⁵ Bazı kaynaklarda yanlışlıkla, Kosova Savaşı'na Kara Timurtaş Paşa yerine Sarı Timurtaş Paşa'nın katıldığı bildirilmektedir. Bkz. Uzunçarşılı, 1997, 175, dipnot. 8.

⁶ Rivayete göre Sultan II. Murad, Kosova savaşına niyetlenip bütün hazırlıklarını tamamladığında, Anadolu'da güvenilir beş bahadır er beyini bırakmıştır. Bunlardan birincisi Işıklı, Sandıklı ve Kütahya vilayetinin emiri Timurtaş Paşa; ikincisi Engürü (Ankara) sancağını yiyen Firuz Bey; üçüncüsü Sivrihisar'a ve Sakarya kenarına hakim olan Timurtaş Subaşı; dördüncüsü Eğridir subaşısı Kutlu Bey ve beşincisi de Akşehir subaşısı Hoca Bey'dir. Bkz. Mehmed Neşri, I, 1983, 120. Aynı bilgiler için bkz. Uzunçarşılı, 1997, 175, dipnot 7.

kuşatmasının yapılmasında da etkili olan Kara Timurtaş Paşa, bir süre sonra emekliye ayrılarak Bursa'ya yerleşmiş ve H. 806/M. 1404'te ölmüştür. Bursa'da kendi adına yaptırdığı caminin haziresine defnedilmiş olan Kara Timurtaş Paşa'nın mezar taşında "melik'ül umera" ibaresi yer alması⁷, Paşa'nın son görevinin beylerbeyilik olduğu bilgisini kuvvetlendirmektedir.

Osmanlı tarihinde görülen ikinci Timurtaş Paşa ise, yukarıda da belirttiğimiz gibi "sarı" lakaplı olup, II. Murad zamanında Kütahya, Sandıklı ve Işıklı bölgesinin emirliğini yapmıştır. Yıldırım Bayezid devrinde, M. 1392 veya M. 1393'te Anadolu'da, merkezi Ankara olan bir beylerbeyilik ihdas edilerek Sarı Timurtaş Paşa'ya verilmiştir. Çankırı'nın Candaroğulları'ndan alınıp Osmanlı topraklarına katılmasını sağlayan Sarı Timurtaş Paşa, Niğbolu savaşına da katılmış; Divriği, Darende, Malatya, Besni ve Kemah'ın alınmasında yararlı işler görmüştür. Anakara'da bulunduğu sırada Karamanoğlu Alaüddin Bey'in kuvvetlerince baskınla alınıp, Konya'ya götürülen Sarı Timurtaş Paşa, Yıldırım Bayezid'in Karamanoğulları'na yönelik sefer hazırlığında olduğu haberi üzerine serbest bırakılmıştır⁸. Ankara savaşında Timur'a esir düşen ve M. 1402'de serbest bırakılan Sarı Timurtaş Paşa, Osmanlı şehzadeleri arasında başlayan saltanat mücadelesinde İsa Çelebi tarafını tutmuş ve Ulubad'daki ilk savaşta Çelebi Mehmed'e karşı İsa Çelebi'nin yanında yer almıştır. İsa Çelebi'nin kuvvetlerinin yenilmesi üzerine kaçarken yakalanmış ve Çelebi Mehmed tarafından H. 805/M. 1403 tarihinde öldürülmüştür⁹. Sarı Timurtaş Paşa'nın mezarı, Kara Timurtaş Paşa gibi, Bursa'da Çakır Hamamı civarındadır¹⁰.

Bazı kaynak ve yayınlarda, "Baba" lakaplı bir başka Timurtaş Paşa'nın da varlığından söz edilir¹¹. Baba Timurtaş Paşa, II. Murad zamanında yaşamış ve H. 845/M. 1441 tarihinde vefat ederek, Edirne'deki mescidinin haziresine gömülmüştür¹². Edirne'de vakıflar kuran ve bu nedenle inceleme konumuzu oluşturan Edirne- Karaağaç'taki Timurtaş Camisi'nin banisi Subaşı Timurtaş ile çok karıştırılan Baba Timurtaş Paşa hakkında daha fazla bilgi vermekte yarar vardır. H. 820/M. 1417, H. 862/M.1457, H. 872/M. 1467 tarihli vakfiyeleri de bulunan Baba Timurtaş Paşa'nın bu vakfiyelerinden birincisi Edir-

⁷ Uzunçarşılı, 1997, 176. Kara Timurtaş Paşa'nın Bursa'daki eserleri (cami, hamam, türbe, imaret vd.) için bkz. Anonim, 1983, 44-50, 356- 359.

⁸ Uzunçarşılı, 1997, 176- 177.

⁹ Uzunçarşılı, 1997, 177.

¹⁰ Anonim, 1983, 259; Uzunçarşılı, 1997, 178.

¹¹ Gökbilgin, 1952, 201, Vakfiyeler, 245; Rifat Osman, 1999, 104

¹² Gökbilgin, 1952, 201.

ne'deki mescit¹³ ve zaviyesi için, ikincisi cüz okuması ve vakıf kulları için, üçüncüsü de evladlık vakfı olarak gösterilmiştir¹⁴.

Osmanlı tarihinde, üç Timurtaş Paşa'dan başka, bir dördüncü Timurtaş Paşa daha vardır. Sivrihisar, Sakarya bölgesinin muhafızı olan ve Subaşı olarak tanınan Muinüddin Timurtaş Paşa, Vezir-i a'zam Çandarlızade Ali Paşa'nın kölesi olup, emir-i kebir unvanıyla görev yapmıştır. Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın tespit edilen H. 810/M. 1407 ve H. 820/M. 1417 tarihli iki vakfiyesinden¹⁵ Tekirdağ- Hayrabolu'da kurulmuş olan vakfına¹⁶ ait kayıta; "min ümera-i vel ekabir Timurtaş Bey bin Abdullah atık ul merhum ül mağfur Ali Paşa" ifadesi yer almaktadır. Buradan Timurtaş Paşa'nın, Ali Paşa'nın kölesi olduğu anlaşılmaktadır. Edirne'de olan ikinci vakfına ait kayıta ise; "emir-i kebir Muinüddin Timurtaş bin Abdullah" şeklinde bir ibare bulunmakta ve dolayısıyla, büyük emirlerden olduğu ortaya çıkmaktadır¹⁷. Gerek vakfiyedeki kayıtlar ve gerekse diğer belge ve bilgiler, Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın, incelediğimiz caminin banisi olduğunu göstermektedir.

III. Timurtaş Paşa Camisi

Timurtaş Paşa Camisi¹⁸, Edirne'ye bağlı Karaağaç Mahallesi'nin güneybatısında, Timurtaş (Demirtaş)¹⁹ Çiftliği (Köyü)'nde yer almaktadır. Günümüzde terk edilmiş ve yerleşim alanı dışında, tarlalar ortasında kalmış olan eser, harap durumdadır (Res. 1).

Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa, H. 820/M. 1417 tarihli vakfiyesinden²⁰ anlaşıldığına göre, sonradan camisi ile birlikte Timurtaş Köyü adıyla

¹³ Günümüzde mevcut olmayan mescit; Baba Timurtaş Mahallesi'nde, Timurtaş Mescidi Sokağı No: 1'de, Üç Şerefeli Cami'nin yakınında (muhtemelen kuzeydoğusunda) bulunuyordu. Üzeri ahşap tavanla örtülü ve minaresiz olan mescit, 1911 yılında yıkturulmuştur. Bkz. Rifat Osman, 1999, 104. Ahmed Badi Efendi, mescidin minareli olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. Ahmet Badi, 2000, 78.

¹⁴ Vakfiyenin matbu harflerle basılmış Arapça metni için bkz. Gökbilgin, 1952, 202- 203, dipnot. 92.

¹⁵ Subaşı Timurtaş Paşa'nın vakıfları hakkında ilgili yerlerde ayrıntılı bilgi verilecektir.

¹⁶ Subaşı Timurtaş Paşa'nın Tekirdağ- Hayrabolu'daki vakıf eserleri için bkz. Serez, 1993, 146.

¹⁷ Uzunçarşılı, 1986, 48, 101; Uzunçarşılı, 1997, 178, dipnot. 14.

¹⁸ Halk arasında gerek cami ve gerekse caminin içinde bulunduğu çiftlik Demirtaş şeklinde telaffuz edilmektedir.

¹⁹ Köyün adı Timurtaş iken, halk arasında zamanla Demirtaş şeklinde telaffuz edilmeye başlanmıştır.

²⁰ VGM arşivinde defter no: 1767'de kayıtlı ve tercümesi VGMA, defter no: 585, s. 11'de bulunan vakfiyenin aslının nerede olduğu bilinmemektedir. Bkz. Gökbilgin, 1952, 200- 201, Vakfiyeler, 245- 246.

tanınan, Edirne'nin İbn-i Gürgen mezarını, kendisi yaşadığı sürece mütevellî olmak üzere evladlık vakfı yapmıştır. Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın vakfını daha sonra hayır vakfına dönüştürdüğü ve çevredeki başka köyleri de dahil ederek elde edilen geliri, Edirne'deki Hızır Baba Zaviyesi²¹ ile Timurtaş Paşa Camisi'ne²² tahsis ettiği anlaşılmaktadır. Vakıf kaydının şahitleri arasında Mevlana Carullah bin Hoca Kemaleddin, Şeyh Mehmed bin Cemaletdin, İbrahim bin Halil²³, Ali Bey Çelebi bin merhum Timurtaş Paşa, Uydu(?) Ali Bey bin Hacı Evrenos Bey gibi önemli şahsiyetlerin bulunması, Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın oldukça önemli bir kişi olduğunu göstermektedir. Vakfiye, kazasker unvanlı Cemal bin Sankorsa (Songurca)(?) tarafından tescil ve tasdik edilmiştir²⁴.

²¹ Edirne'de Hızır Baba adıyla bilinen bir zaviyeye hiçbir kaynak ve yayında rastlamıyoruz. Vakfiyede adı geçen Edirne'deki Hızır Baba Zaviyesi, büyük bir ihtimalle bazı kaynaklarda Hızır Baba Zaviyesi şeklinde geçen ve günümüzde Yıldırım Mahallesi'nde, Hıdırlık Tepesi olarak da bilinen yerde bulunuyordu. Beşir Çelebi burasının kutsal bir yer olduğunu; Abdurrahman Hibri, Şah Melek B'y'in burada bir zaviye yaptırdığını, daha sonra Kanuni Sultan Süleyman döneminde vezirlik de yapmış olan maktul İbrahim Paşa'nın H. 942/M. 1535'te zaviyeyi yeniden yaptırdığını yazmaktadır. Bkz. Hibri, 1999, 39; Badi, 2000, 104. Ancak, kaynak ve yayınlarda geçen Hızır Baba Zaviyesi'nin, Subaşı Timurtaş Bey ile ilgisinin olup- olmadığı ve eğer var ise, nasıl ve ne şekilde olduğu konusunda şimdilik herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Günümüzde Hıdırlık Tepesi olarak bilinen yerde, bir mezar kalıntısı da bulunmaktadır.

²² Edirne'de incelemekte olduğumuz Timurtaş Köyü'ndekinden başka, Timurtaş (Demirtaş) ismiyle bilinen üç adet mecit bulunmaktadır. Hiçbirisi günümüze ulaşmayan bu mescitler; Hadım Timurtaş, Yaya Timurtaş ve Baba Timurtaş ismiyle kayıtlara geçmiştir. Bu Timurtaşlar'dan sadece Baba Timurtaş hakkında bilgi bulunabilmiş ve yukarıda verilmiştir. Diğer iki (Hadım ve Yaya) Timurtaşlar ile ilgili herhangi bir bilgi elde edilemediği için, yukarıda tanıtuğumuz Timurtaş Paşalar arasında değerlendirilmemiştir. Hadım Timurtaş tarafından yaptırılmış olan Hadım Timurtaş Mescidi; aynı adlı mahallenin Orta sokağında, no:2'de bulunuyordu. Bkz. Badi, 2000, 78. Mimar Vasfi Egelî'nin Edirne'deki tarihi eserler hakkında hazırlamış olduğu raporda mescidin; tamiri mümkün olmayacak derecede harap olduğu ve enkazının mahallinde mevcut haliyle, ayakta satulmasına yönelik ifadeler yer almaktadır. 12 Kasım 1928 tarih ve 852 sayılı kararla eserin satulmasına karar verilmiş ve 2 Ocak 1928 tarih ve 868 sayılı kararla da 420 lira bedel karşılığında Hacı Bedreddin Mahallesi'nden İlyazar oğlu Ruben Levi'ye satılmıştır. Bkz. Meriç, 1963, 447, 469, 487. Yaya Timurtaş (Demirtaş- Demirdeş) Mescidi ise, Baba Timurtaş Mahallesi'nde, Karanfiloğlu Caddesi, Arpa Kervan Sokağı'nda bulunuyordu. Bkz. Badi, 2000, 78. Üçüncü derece eserler arasında gösterilen ve 27 Mart 1939 tarihinde satulmasına karar verilen eser, 25 Ekim 1939 tarih ve 35 sayılı kararla 300 lira karşılığında Ağa mahallesinden Ali oğlu Keresteci Mehmed'e satılmıştır. Bkz. Meriç, 1963, 475, 488, 516. Yukarıda hakkında ayrıntılı bilgiler verilen Baba Timurtaş'ın Edirne'deki mescidi, aynı isimli mahallede, Üç Şerefeli Cami yakınında, Timurtaş Mescidi Sokağı, no. 1'de bulunuyordu. Ahşap çatılı olduğu bilinen yapı, 1942 yılında yıktırılmıştır. Bkz. Badi, 2000, 78; Meriç, 1963, 465.

²³ İbrahim, Çandarlızade Halil Hayreddin Paşa'nın oğlu olup; Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Bey, kardeşlerinden Ali Paşa'nın kölesidir. Bkz. Uzunçarşılı, 1986, 48.

²⁴ Gökbilgin, 1952, Vakfiyeler, 245- 246.

Eser günümüze; minaresinin, üst örtüsünün, kapı ve pencerelerinin büyük bir kısmı yıkılmış olarak, harap bir vaziyette ulaşmıştır.

Kare planlı, üzeri Türk üçgenleriyle geçilen ve sekizgen kasnağa oturan tek kubbeyle örtülü harim ile bunun kuzeybatı köşesinde yer alan minare-siyle yapı, anıtsal bir görünümde-dir (Şekil 1- 2).

İnşa malzemesi olarak kaba yonu ve moloz taş ile tuğla kullanılmıştır. Beden duvarlarında, bir sıra taş ve iki sıra tuğlanın alternatif olarak örülme-siyle almaşık duvar tekniği uygulanmıştır. Kubbede, kemerlerde, mihrapta ve kubbe-ye geçişlerde ise tamamıyla tuğla malzeme kullanılmıştır.

Caminin doğu cephesinde, altlı ve üstlü olmak üzere ikişerden dört ve kubbe kasnağının bu cepheye rastlayan yüzünde bir olmak üzere toplam beş pencere açıklığı vardır. Aynı hizadaki pencerelerden alttakiler, üst sıradaki-lere göre daha büyüktür. Düşey dikdörtgen formlu pencerelerin sivri kemer-leri tuğladandır. Kasnak yüzeyindeki pencere, cephedeki pencerelerin tam ortasına gelecek biçimde yerleştirilmiştir. Üst sıra pencerelerinin sivri kemer-leri, tuğlayla yapılmış yüzeysel bir niş içerisine alınarak vurgulanmıştır (Res. 2).

Yapının güney cephesi, gerek malzeme- teknik ve gerekse pencere dü-zeni bakımından doğu cephe ile bütünüyle aynıdır (Res. 3).

Minarenin de bulunduğu batı cephenin düzeni, minareye mahfil sevi-yesinden girişi sağlayan düz lentolu ve düşey dikdörtgen formlu kapı dışında, diğer iki (doğu ve güney) cepheden farklı değildir. Duvar örgüsünde kulla-nılan malzeme, uygulanan teknik ile pencerelerin sayıları, dizilişleri ve form-ları hemen hemen aynıdır. Bu cephe sadece, kuzey ucundaki minaresi ve minare kaidesinin üst seviyelerindeki mahfil girişi ile diğerlerinden farklı bir görünüm sunmaktadır (Res. 4- 5).

Camiye giriş kapısının da bulunduğu kuzey cephede, girişin iki yanında birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Diğer cephelerde olduğu gibi, bu cephenin üst seviyeleri ile kasnakta, pencere açıklığına rastlanmaz. Kuzey cephedeki iki pencere, diğer cephelerdeki alt seviye pencereleriyle form, konum ve malzeme bakımından benzerlik gösterir (Res. 6). Yapı cephesin-den hafif taşıntılı olan taç kapı, sağır alınlıklı ve tuğlayla yapılmış sivri ke-merlidir. Taç kapı ortasındaki dıştan sepet kulpu, içten sivri kemerli kapı açıklığından harime girildiğinde, güney duvarı ortasında mihrap yer almak-tadır.

Kare planlı ve zemin döşemesi tahrip olmuş harim, oldukça yüksek ve üç pencereyle hareketlendirilmiş sekizgen kasnağa oturan bir kubbe ile örtüldür. Türk üçgenleriyle geçilen tuğla kubbenin yarısından fazlası yıkılmış²⁵, mevcut kısımlarında ise yer yer çatlaklar bulunmaktadır (Res. 7- 8). Harimin iç duvar yüzeylerini kaplayan sıvanın büyük bir bölümü de dökülmüştür. Sağlam durumdaki sıvalar üzerindeki izlerden, iç duvar ve kubbe yüzeyinde, renkli boylarla yapılmış süslemeler bulunduğu anlaşılmaktadır. Doğu ve batı cephede alt ve üst, kuzey cephede ise sadece üst seviyelerde olmak üzere dikdörtgen kesitli dolap nişleri bulunmaktadır. Ayrıca orijinalde, harimin kuzey kanadında ahşap kuruluşlu bir mahfil olduğu mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Harimin batı duvarının kuzey köşesinde, minareye girişi sağlayan basık kemerli kapı açıklığı vardır. Bu kapının üzerinde, mahfil seviyesinde, minareye girişi sağlayan ikinci bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Minber, mahfil ile kapı ve pencere söveleri belirleyemediğimiz bir tarihte yok olmuştur (Res. 9- 11).

Harimin güney duvarı ortasında, dikdörtgen kesitli ve yüzeyden hafif taşınıtlı mihrap nişi yer almaktadır. Tuğla malzemeye yapılmış mihrap, dört sıra mukarnaslı kavsaraya sahiptir. Bütünüyle sıvalı olduğu anlaşılan mihrabın alt seviyelerdeki sıvası dökülmüştür. Sıvalı yüzeylerde, değişik renkli boylarla yapılmış süslemeler görülmektedir (Res. 12).

Caminin kuzeybatı köşesine dıştan bitişik olan minarenin sadece kaidesinin çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Eserin 1962 yılındaki durumunu gösteren fotoğraflarda²⁶ minarenin, kaidesine kadar sağlam olduğu anlaşılmaktadır. Kare planlı kaideye sahip minarenin, büyük bir olasılıkla, tuğla malzeme ile örülmüş silindirik bir gövdeye ve tek şerefeye sahip olduğu, benzer örneklerden hareketle söylenebilir. Merdiven basamakları tuğla olan minareye içeriden, harimin kuzeybatı köşesindeki, alt (zemin) ve üst (mahfil) seviyelerdeki iki kapı ile girilmektedir (Res. 13).

Yapının kuzey cephesinde, son cemaat yeri olduğunu ispatlayacak herhangi bir iz mevcut değildir. Edirne ve çevresindeki camilerde yaygın olan,

²⁵ Caminin 1962 yılına ait fotoğraflarında kubbesinin tamamıyla sağlam olduğu görülmektedir. Bkz. Meriç, 1963, 534.

²⁶ Subaşı Timurtaş Paşa Camisi'nin 1962 yılında çekilmiş, yapının bau ve kuzeyden genel görünüşünü sunan iki fotoğraf için bkz. Meriç, 1963, 534. Ayrıca, eserin 1970'li yıllardaki durumunu (güney, batı ve kuzey cepheleri) gösteren ve hemen hemen günümüzdeki halini yansıtan iki fotoğraf için bkz. Ayverdi, 1972, s. 161, fot. 262- 263.

kuzey cepheye bitişik ahşap bir sundurma uygulamasını da burada göremiyoruz.

Süsleme bakımından çok zengin olmadığı anlaşılan eserin, iç duvar ve kubbe yüzeylerinin sıvaları üzerinde, yer yer renkli boya ile yapılmış bitkisel karakterli ve yazıdan oluşan süsleme kompozisyonları görülür. Mihrapta ve kubbe eteğindeki silme ile iç duvar yüzeylerinin üst sıra pencere seviyelerinde görülen süslemelerin yapımında mavi, kırmızı ve kahverengi tonlarda boyalar kullanılmıştır. Alt seviyelerindeki sıvası dökülmüş olan mihrabın bütün yüzeyi ile alınlığında, geç dönem özellikleri gösteren bitkisel karakterli süslemeler vardır. Ancak, boyaların büyük ölçüde renk kaybına uğraması nedeniyle süsleme kompozisyonunun niteliğini belirlemek mümkün olmamaktadır. Ayrıca, mihrabın kavsarası dört sıra mukarnasla dolgulanmıştır. Doğu ve batı iç cephe yüzeylerinin ikinci sıra pencerelerinin arasında, yatay dikdörtgen çerçeveler içerisinde, Arap harfleriyle yazılmış fakat, ne olduğu tam olarak anlaşılamayan dinsel içerikli olduğu muhtemel yazı levhaları vardır (Res. 14). Mevcut sıvalar ile kubbeden döküldüğü anlaşılan sıva kalıntıları, kubbe iç yüzeyinin de, bitkisel karakterli ve geç dönem özellikleri yansıtan süslemelere sahip olduğunu göstermektedir. Kuzey cephedeki giriş açıklığının harim tarafındaki sivri kemeri, iki renkli taş örgüsünü hatırlatırca-sına, kırmızı renk boyalıdır.

İnşa ve onarımlarına ait bir kitabesi bulunmayan caminin banisi Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın, H. 820/M. 1417 tarihli bir vakfiyesinin bulunduğunu yukarıda belirtmiştik²⁷. Vakfiyede Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'dan, "Emir-kebir Muinüddin Timurtaş bin Abdullah" şeklinde bahsedilmesi²⁸, kendisinin hem bir köle ve hem de büyük emirlerden olduğuna işaret eder. Yine vakfiyeden, Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın Edirne

²⁷ Vakfiyenin aslı mevcut olmayıp, tercüme edilmiş sureti Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde bulunmaktadır. M. T. Gökbilgin tarafından vakfiyenin Türkçe özetini ile suretinin fotokopisi yayımlanmıştır. Vakfiyenin kaydı VGM arşivinde, defter no: 585, s. 7, 11'de kayıtlı olup, tercümesi aynı arşivde, defter no: 1767'de bulunmaktadır. Bkz. Gökbilgin, 1952, 201. Vakfiyeler, 245-246. M. T. Gökbilgin, Edirne'nin Üsküdar nahiyesine bağlı Timurtaş Bey (Sarı Yakub), Etmekçi, Karun (Timurtaş) köylerini Timurtaş Bey'in vakfı olarak göstermektedir. Bu köylere ait H. 890/M. 1485 tarihli kayıttan, bunların II. Mehmed zamanında bozularak tımarla verildiğini fakat, II. Bayezid tarafından vakfın muteber tutulduğu ileri sürmektedir. II. Selim devrinde ise, bu köylerden Karun (Timurtaş) Köyü'nün tahrir kaydında, hıristiyan reayanın haraçlarının bir kısmını, havass-ı humayuna, bir kısmını da Yıldırım İmareti'ne verdiklerini yazmaktadır. Bkz. Gökbilgin, 1952, 200-202. Ancak burada M. T. Gökbilgin, Baba Timurtaş ile konumuzu oluşturan Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'yı karıştırdığı ortaya çıkmaktadır.

²⁸ Bkz. Gökbilgin, 1952, Vakfiyeler, 245-246; Uzunçarşılı, 1986, 48; Uzunçarşılı, 1997, 178.

yakınlarındaki, sonradan cami ile birlikte Timurtaş Köyü adıyla bilinen İbni Gürgen mezrasını, evladiyelik olarak vakfettiği anlaşılmaktadır. Buranın geliri daha sonra, Edirne'deki Hızır Baba Zaviyesi²⁹ ile Timurtaş Bey Mescidi (Camisi)ne tahsis edilmiştir. Vakfiyenin sonlarında, şahitler arasında, Çandarlızade ailesinden İbrahim bin Halil ile bir çok önemli şahsiyet vardır. Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa bin Abdullah, aynı zamanda, şahitler arasında görülen Çandarlızade İbrahim'in kardeşi Ali Paşa'nın kölesidir³⁰. Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın M. 1428'den sonra öldüğü kabul edilmektedir³¹.

Vakfiyedeki bilgiler ve Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın yaşadığı dönem dikkate alındığında, caminin büyük bir olasılıkla XV. yy.ın ilk çeyreğinde inşa edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz. Ancak, eserin inşa kitabesi ve yazılı belge bulunamaması, kesin bir tarih vermemizi zorlaştırmaktadır.

Abdurrahman Hibri tarafından M. 1636'da yazımı tamamlanan "Enisü'l-Müsamirin" adlı eserde, incelemekte olduğumuz Timurtaş Camisi'nin yapımı ve onarımıyla ilgili bazı bilgiler yer almaktadır. Burada yer alan bilgilere göre cami; Edirneli iken Kahire'de zengin malvarlığı bırakarak ölen Sefer Çelebi adlı kişi tarafından Edirne'nin yakınındaki, şehrin ünlü mesire yerlerinden ve Müslüman köylerinden Timurtaş (Demirtaş)'da, H. 1000/M. 1591 başlarında yaptırılmıştır. Hibri ayrıca, Sefer Çelebi'nin, caminin yapılması için Edirne bostancıbaşısı Süleyman Ağa'ya birkaç bin flori gönderip, "Benim için Edirne'de bir cami yaptırın" diye ricada bulunduğunu da ifade etmektedir. Süleyman Ağa da, adı geçen yeri uygun bularak, Sefer Çelebi adına, tek kubbeli ve minareli bir cami yaptırmıştır³². Aynı bilgileri Hibri'ye dayanarak tekrarlayan Ahmed Badi Efendi (1839- 1907) ise Riyaz-ı Belde-i Edirne adlı eserinde; caminin vakfı olmadığı için zamanla yıkılmaya yüz tuttuğunu, vilayetten yapılan teklif üzerine padişah emri çıkarılarak devletçe onarıldığını ve 22 Eylül 1895 Cuma günü açılış töreni yapıldığını bildirir³³. R. M. Meriç, Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Emval-i gayr-i menkule defterindeki kayıtlara dayanarak, 1962 yılı sonlarında hazırladığı Edirne'deki eski eserleri hakkındaki çalışmasında, Karaağaç'taki Timurtaş Camisi'nin ikinci

²⁹ Edirne'deki Hızır (Hıdır) (?) Baba Zaviyesi hakkında yukarıda ayrıntılı bilgi verilmiştir.

³⁰ Bkz. Gökbilgin, 1952, Vakfiyeler, 245- 246; Uzunçarşılı, 1986, 48; Uzunçarşılı, 1997, 178.

³¹ Uzunçarşılı, 1997, 178.

³² Hibri, 1999, 30- 31.

³³ Badi, 2000, 268. R. Kazancıgil, Ahmed Badi Efendi'nin verdiği bilgileri özetle yeniden yayımlamıştır. Bkz. Kazancıgil, 1999, 127.

derecede kıymete haiz eserlerden olduğunu ve H. 1000/M. 1591'de Sefer Çelebi tarafından yaptırıldığını herhangi bir kaynak göstermeden ileri sürmektedir³⁴. Yukarıda belirtilen kaynaklarda verilen bilgiler, Edirne- Karaağaç'taki Timurtaş Camisi'nin banisi ve yapım tarihi konusunda, Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın vakfiyesindeki kayıtlarla uyumsuzluk göstermektedir. Onarımla ilgili bilgilerin ise doğru olabileceğini, eserde mevcut geç dönem duvar süslemelerine dayanarak kabul edebiliriz. Bu arada, M. T. Gökbilgin H. 890/M. 1485 tarihli tapu kaydına dayanarak, Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın Sarı Yakub, Etmekçi ve Karun (Timurtaş) köylerine ait vakfının II. Mehmed zamanında bozularak tımara verildiğini, II. Bayezid devrinde vakfın muteber olduğunu ve II. Selim döneminde ise üç köyden Karun (Timurtaş) hariç diğerlerinde yaşayan Hıristiyanların haraçlarını havass-ı hümayun ile Yıldırım imaretine verdiklerini ileri sürmektedir³⁵. Bu bilgilere dayanarak da Hıbrî'nin, Cami'nin harap duruma düşmesine, vakıfsız kalmasının neden olduğu şeklindeki ifadesinin doğru olduğu düşünülebilir. Ancak, eserin banisinin Sefer Çelebi ve inşa tarihinin de H. 1000/M. 1591 olduğu şeklindeki bilgilerin doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü, hem bani Subaşı (Muinüddin) Timurtaş Paşa'nın yaşadığı tarihler ve hem de mevcut vakfiye bu konuda şüphe bırakmamaktadır.

IV. Değerlendirme:

Kare planlı ve üzeri tek kubbeyle örtülü cami şeması, Edirne ve çevresinde oldukça yaygındır³⁶. Mevcut haliyle Timurtaş Paşa Camisi, Türk Mimarisi'nde çok fazla tercih edilen bir plan tipine sahiptir. Ayrıca, yapımında kullanılan malzeme ve teknik bakımından da, hem Edirne'deki ve hem de diğer kentlerdeki Erken Osmanlı camileriyle benzerlik göstermektedir. İncelediğimiz Timurtaş Paşa Camisi'ne plan bakımından Edirne'deki eserlerden; Arif Ağa Camisi (XV. yy. ilk yarısı)³⁷, Uzunköprü- Kırkkavak Köyü Turhan Bey Camisi (M. 1454)³⁸, Sarıca Paşa Camisi (M. 1458- 59)³⁹, Kuşçu Doğan

³⁴ Meriç, 1963, 490, 515. R. M. Meriç'in adı geçen çalışmasında, inceleme konumuz olan yapıya ait iki fotoğrafa da yer verilmiştir. Bkz. Meriç, 1963, 534.

³⁵ Bkz. Gökbilgin, 1952, 200- 202.

³⁶ Edirne kent merkezindeki tek kubbeli cami ve mescitler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bayrakal, 2001.

³⁷ Bayrakal, 2001, 37- 40, fot. No: 24- 26.

³⁸ Edirne- Uzunköprü Kırkkavak Köyü'ndeki Turhan Bey Külliyesi hakkında hazırladığımız ve Hacettepe Üniversitesi'nde Nisan 2003'te Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı anısına düzenlenen, Sanatta Asya- Anadolu İlişkileri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri baskı aşamasındadır. bkz. Özer, 2003, 1- 14, şekil 1- 2, fot. 1- 8.

³⁹ Aslanapa, 1949, 114; Ayverdi, 1972, 416- 417; Bayrakal, 2001, 51- 56.

Camisi (M. 1462)⁴⁰ ve Gazi Hoca Camisi (XV. yy. ikinci yarısı- M. 1520)⁴¹ benzerlik göstermektedir. Ayrıca; Kırklareli Hızır Bey Camisi (M. 1383- 84)⁴², Üsküp Hüseyin Şah Camisi (M. 1553- 54)⁴³, Kütahya Pekmezpazarı (Hacı Ahmet, Analcı) Mescidi (M. 1369)⁴⁴, Kütahya Süleyman Bey (Servi, Çatalçeşme) Mescidi (M. 1381- 82)⁴⁵ ve Kütahya Şengül (Celal Efendi) Camisi (XVI. yy. ilk çeyreği)⁴⁶ plan bakımından, incelediğim eserle benzerlik arz etmektedir.

Erken Osmanlı Mimarisi'nde yapım malzemesi olarak genellikle taş ve tuğlanın almaşık teknikte tercih edildiği bilinmektedir. Ele aldığımız Timurtaş Paşa Camisi'nde de, kaba yonu taş ve tuğla bir arada, almaşık teknikte (bir sıra taş- iki sıra tuğla şeklinde) uygulanmıştır. Bu tarzda duvar örgüsüne, Edirne, Bursa, İznik ve Amasya gibi kentlerdeki değişik fonksiyonlu (cami, mescit, medrese, hamam, han gibi) yapılarda yoğun bir şekilde rastlamaktayız. Bir dönem özelliği olarak karşımıza çıkan bu uygulama, Bizans Mimarisi'nde de tercih edilen başlıca duvar örgü tekniği olmuştur. İnşa malzemesi ve duvar örgü tekniği bakımından benzer örnekler arasında; İznik Yakup Çelebi Camisi (M. 1362- 89)⁴⁷, Bursa İbrahim Paşa Camisi (M. 1420- 21)⁴⁸, Bursa İbn-i Bezzaz Camisi (M. 1423)⁴⁹, Edirne Şahmelek Paşa Camisi (M. 1428)⁵⁰, Edirne Mezit Bey Camisi (M. 1441)⁵¹, Bursa Kanberler (Sitti Hatun) Camisi (M. 1459)⁵², Bursa- Karacabey, Karacabey Camisi (M. 1456)⁵³, İstanbul Rum Mehmed Paşa Camisi (M. 1471)⁵⁴, Bursa Ahmed Dai Camisi (M. 1471)⁵⁵, Bursa Tuzpazarı Camisi (XV. yy.)⁵⁶, Bursa- İnegöl, İshak Paşa Camisi

⁴⁰ Aslanapa, 1949, 119; Ayverdi, 1972, 402- 404; Bayrakal, 2001, 41- 45.

⁴¹ Bayrakal, 2001, 102- 105.

⁴² Tuncel, 1974, 23- 25, plan 3.

⁴³ Özer, 2004, 89- 93, şekil 13- 14.

⁴⁴ Altun, 1981- 1982, 224- 226, plan 8.

⁴⁵ Altun, 1981- 1982, 229- 230, plan 10.

⁴⁶ Altun, 1981- 1982, 254- 256, plan 15.

⁴⁷ Batur, 1970, 148.

⁴⁸ Batur, 1970, 151- 152.

⁴⁹ Batur, 1970, 152- 153.

⁵⁰ Batur, 1970, 155.

⁵¹ Batur, 1970, 156- 157.

⁵² Batur, 1970, 160- 161.

⁵³ Batur, 1970, 161- 162.

⁵⁴ Batur, 1970, 163.

⁵⁵ Batur, 1970, 163.

⁵⁶ Batur, 1970, 164- 165.

(M. 1482)⁵⁷, Edirne Kadı Bedreddin Camisi (M. 1530)⁵⁸ ve İstanbul Hadım İbrahim Paşa Camisi (M. 1551)⁵⁹ belirtilebilir. Ayrıca, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Anadolu ve Balkanlar'da özellikle erken Osmanlı döneminde inşa edilmiş değişik fonksiyonlu pek çok yapıda almasıık duvar tekniğini görebiliyoruz⁶⁰.

Timurtaş Paşa Camisi, harimin batı duvarının kuzey köşesinde yer alan minaresiyle de, başta Edirne olmak üzere bir çok Osmanlı kentindeki cami ile benzerlik gösterir. Örneğin Edirne'deki; Uzunköprü- Kırkkavak Köyü Turhan Bey (M. 1454)⁶¹, Selçuk Hatun (M. 1455- 1456)⁶², Sarıca Paşa (M. 1458- 59)⁶³, Kuşcu Doğan (M. 1462)⁶⁴, Ayşe Kadın (M. 1468)⁶⁵, Taşlık (M. 1473)⁶⁶, Sitti Sultan (M. 1484)⁶⁷, Kadı Bedreddin (M. 1529- 30)⁶⁸, Süle Çelebi (M. 1559)⁶⁹, Şeyh Çelebi (XVI. yy. ortaları)⁷⁰ ve Defterdar Mustafa Paşa (M. 1534- 35, M. 1590)⁷¹ camilerinin minareleri, harimin batı cephesinin kuzey ucunda yer almaktadır.

Timurtaş Paşa Camisi, plan, mimari, malzeme- teknik bakımlarından benzerlik gösterdiği bir çok örnekte olduğu gibi, kuzey cephesi ortasında yer alan tek bir girişe sahiptir.

Timurtaş Paşa Camisi'nin harimini örten kubbeye geçişleri sağlayan Türk üçgenleri, Türk Mimarisi'nde değişik biçimlerde yaygın olarak uygulanmıştır. Kütahya Hıdırlık Mescidi (M. 1243- 44)⁷², Bursa Alaeddin Camisi (M. 1331)⁷³, Kütahya Pekmezpazarı (Hacı Ahmet, Analcı) Mescidi (M.

⁵⁷ Batur, 1970, 167- 168.

⁵⁸ Batur, 1970, 170- 171.

⁵⁹ Batur, 1970, 171.

⁶⁰ Osmanlı Mimarisi'nde almasıık duvar tekniğinin uygulanma biçimleri ve örnekler hakkında geniş bilgi için bkz. Batur, 1970, 135- 210.

⁶¹ Bkz. Bayrakal, 2001.

⁶² Aslanapa, 1949, 118; Ayverdi, 1973, 216- 217; Bayrakal, 2001, 46- 50.

⁶³ Aslanapa, 1949, 114; Ayverdi, 1972, 416- 417; Bayrakal, 2001, 51- 56.

⁶⁴ Aslanapa, 1949, 119; Ayverdi, 1972, 402- 404; Bayrakal, 2001, 41- 45.

⁶⁵ Aslanapa, 1949, 106; Ayverdi, 1973, 200- 204; Bayrakal, 2001, 61- 66.

⁶⁶ Ayverdi, 1973, 222- 223; Bayrakal, 2001, 67- 71.

⁶⁷ Aslanapa, 1949, 109; Ayverdi, 1973, 218- 221; Bayrakal, 2001, 77- 82.

⁶⁸ Aslanapa, 1949, 111; Bayrakal, 2001, 112- 15.

⁶⁹ Aslanapa, 1949, 117; Bayrakal, 2001, 112- 25.

⁷⁰ Aslanapa, 1949, 120; Bayrakal, 2001, 131- 34.

⁷¹ Aslanapa, 1949, 116; Bayrakal, 2001, 135- 39.

⁷² Altun, 1981- 1982, 220- 223, plan 7.

⁷³ Kuran, 1968, s. 32; Goodwin, 1971, s. 18, plan 4.

1369)⁷⁴, Kütahya Süleyman Bey (Servi, Çatalçeşme) Mescidi (M. 1381- 82)⁷⁵, Kırklareli Hızır Bey Camisi (M. 1383- 84)⁷⁶, Edirne Selçuk Hatun Camisi (M. 1455- 1456)⁷⁷, İstanbul Firuz ağa camisi (M. 1491) ve Kütahya Kurşunlu Cami (XVI. yy.)⁷⁸'nin harimlerini örten kubbelere geçişi sağlayan Türk üçgenleri, ele aldığımız Timurtaş Paşa Camisi'nin geçiş elemanlarıyla benzerlik gösteren çok sayıdaki örnekten birkaçıdır.

Eserin iç duvar ve kubbe yüzeylerinde bulunan, sıva üzerine değişik renkli boyalarla yapılmış bitki ve yazıdan oluşan süsleme kompozisyonları, XIX. yy. sonlarındaki onarımlar sırasında yapılmış olmalıdır. Çünkü süslemeler, gerek renk ve gerekse kompozisyon ve motif repertuarı bakımından, tamir edildiği dönemin özelliklerini yansıtmaktadır.

V. Sonuç

Günümüzde Edirne'nin Karaağaç Mahallesi'ne yaklaşık 1- 1,5 km. uzaklıkta, tarla içinde, terk edilmiş durumdaki cami; plan, mimari, malzeme ve teknik bakımlardan inşa edildiği dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak, banisi, inşa tarihi ve geçirdiği onarımlar ile ilgili çelişkili bilgiler, eseri ilgi çekici kılmaktadır. Arşivlerde yapılacak çalışmalarla bu ve benzer nitelikteki eserlerde karşımıza çıkan sorunların giderileceği kanısındayız.

KAYNAKÇA

- Ahmed Badi, 2000 : Ahmed Badi, *Riyaz-ı Belde-i Edirne, Edirne Şehri Bahçeleri, (Edirne Şehri Tarihi)*, C. I., (Çev. R. Kazancıgil), İstanbul, 2000.
- Altun, 1981- 1982 : Altun, A., *Kütahya'nın Türk Devri Mimarisi, -bir deneme-*, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan, Kütahya'dan ayrı basım, İstanbul, 1981- 1982.
- Anonim, 1983 : *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler, (Bursa İl Merkezi)*, C. III, Ankara, 1983.

⁷⁴ Altun, 1981- 1982, 224- 226, plan 8.

⁷⁵ Altun, 1981- 1982, 229- 230, plan 10.

⁷⁶ Tuncel, 1974, 23- 25, plan 3.

⁷⁷ Aslanapa, 1949, 118; Ayverdi, 1973, 216- 217; Bayrakal, 2001, 46- 50.

⁷⁸ Altun, 1981- 1982, 226- 229, plan 9.

- Aslanapa, 1949: Aslanapa, O., *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, İstanbul, 1949.
- Ayverdi, 1972: Ayverdi, E. H., *Osmanlı Mi'marisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri, 806- 855 (1403- 1451)*, İstanbul, 1972.
- Ayverdi, 1973 : Ayverdi, E. H., *Osmanlı Mi'marisinde Fatih Devri, 855- 886(1451- 1481)*, İstanbul, 1973.
- Bayrakal, 2001: Bayrakal, S., *Edirne'deki Tek Kubbeli Camiler*, Ankara, 2001.
- Batur, 1970 : Batur, A., "Osmanlı Camilerinde Almaşık Duvar Üzerine", *Anadolu Sanatı Araştırmaları*, S. 2, İstanbul, 1970, s. 135- 227.
- Goodwin, 1971 : Goodwin, G., *A History of Ottoman Architecture*, London, 1971.
- Gökbilgin, 1952 : Gökbilgin, M. T., *XV- XVI. Asırlarda Edirne Ve Paşa Livası, Vakıflar- Mülkler- Mukataalar*, İstanbul, 1952.
- Hibri, 1999 : Abdurrahman Hibri, *Enisü'l- Müsamirin, Edirne Tarihi, 1360- 1650*, (Çev. R. Kazancıgil), İstanbul, 1999.
- Kazancıgil, 1999 : Kazancıgil, R., *Edirne Şehir Tarihi Kronolojisi (1300- 1994)*, İstanbul, 1999.
- Kuran, 1968: Kuran, A., *The Mosque in Early Ottoman Architecture*, London, 1968.
- Mehmed Neşri, 1983: Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi, I- II*, (Haz. M. A. Köymen), Ankara, 1983.
- Meriç, 1963 : Meriç, R. M., "Edirne'nin Tarihi ve Mimari Eserleri Hakkında", *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, S. I, İstanbul, 1963, s. 439- 536.
- Özer, 2003 : Özer, M., "Edirne- Uzunköprü- Kırkkavak Köyü Gazi Turhan Bey Külliyesi", *Sanatta Asya- Anadolu İlişkileri Sempozyumu, Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya Armağan*, (6- 7/03/2003, H. Ü. Ankara), (Baskıda), 1- 14.
- Özer, 2004 : Özer, M., *Üsküp'te Türk Mimarisi (XIV.- XIX. yy.)*, Ankara, (Baskıda).
- Rifat Osman, 1999 : Tosyavi-zade Rifat Osman, *Edirne Evkaf-ı İslamiyye Tarihi, Camiler ve Mescidler*, C. 1, (Sad. Ü. A. Özsoy), Ankara, 1999.
- Serez, 1993 : Serez, M., *Tekirdağ ve Çevresi Vakfiyeleri*, Tekirdağ, 1993.

- Taneri, 1997: Taneri, A., *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Döneminde Vezir-i A'zamlık, (1299- 1453)*, İzmir, 1997.
- Tuncel, 1974 : Tuncel, M., *Babaeski, Kırklareli ve Tekirdağ Camileri*, Ankara, 1974.
- Uzunçarşılı, 1986 : Uzunçarşılı, İ. H., *Çandarlı Vezir Ailesi, (2. Baskı)*, Ankara, 1986.
- Uzunçarşılı, 1997 : Uzunçarşılı, İ. H., "Osmanlı Tarihinin İlk Devrelerine Aid Bazı Yanlışlıkların Tashihi", *Belleten*, C. XXI, S. 81- 84, (İkinci baskı), Ankara, 1997, s. 173- 188.

Res. 1. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin genel görünümü

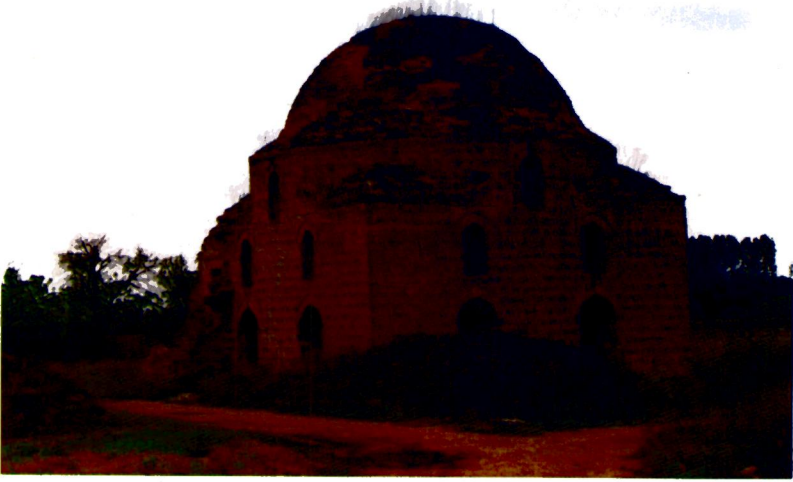

Res. 2. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin doğu cephesi

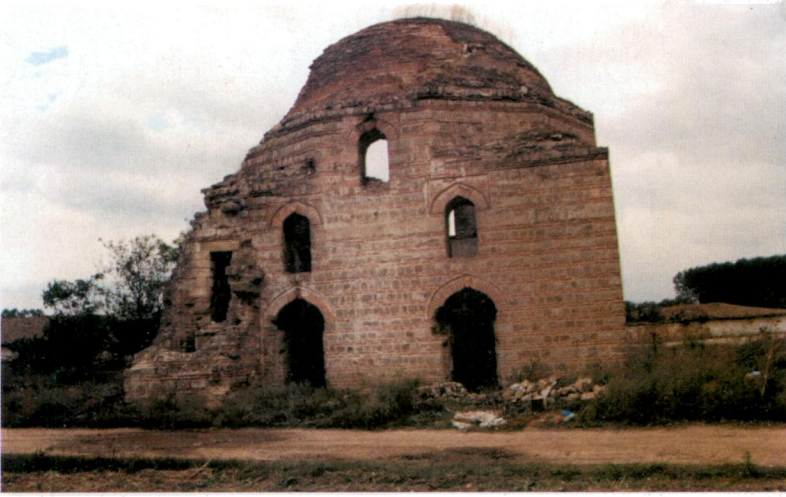
Mustafa Özer

Res. 3. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin güney cephesi

Res. 4. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin güney ve batı cepheleri

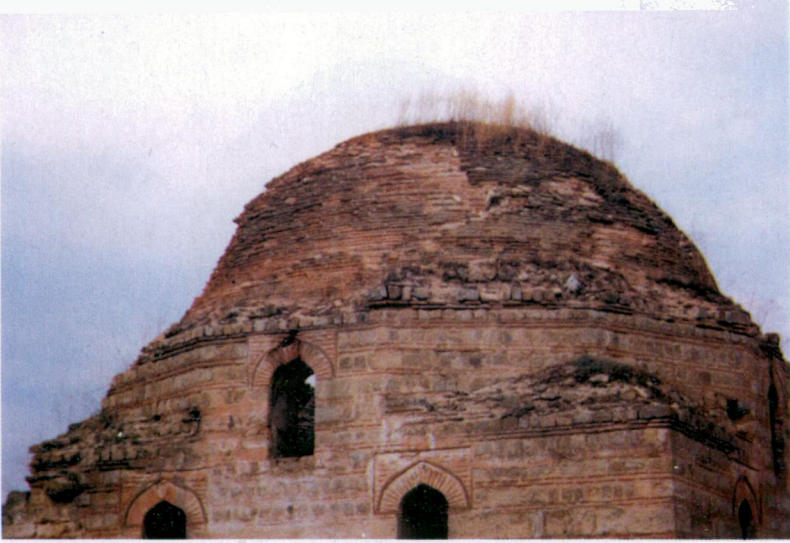

Res. 5. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin batı cephesi

Res. 6. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin kuzey cephesi

Mustafa Özer

Res. 7. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin kubbesi

Res. 8. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nde kubbeye geçiş elemanları ve kubbenin görünümü

Res. 9 - Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi hariminin güney cephesi ve mihrabı

Res. 10. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi hariminin kuzey cephesi ve giriş kapısının içten görünümü

Res. 12 - Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin mihrabı

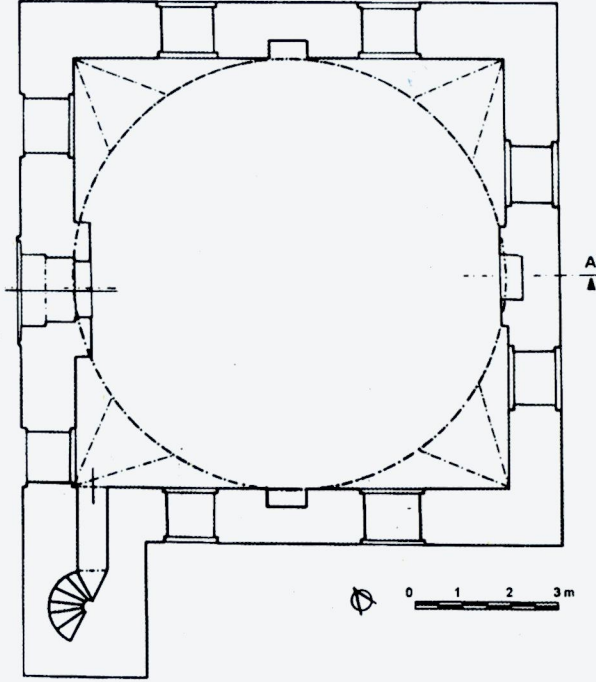
Res. 11 - Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi hariminin batı cephesi

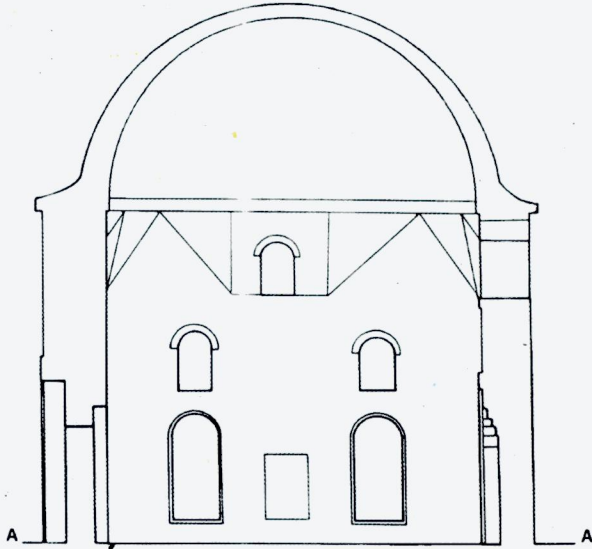
Res. 13. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin minare giriş kapısı

Res. 14. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi hariminin doğu duvarındaki yazı panosu

Şekil 1. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin planı

Şekil 2. Edirne- Karaağaç Timurtaş Köyü Timurtaş Paşa Camisi'nin A- A kesiti